

Državni izpitni center

M 2 1 2 5 3 1 1 3

JESENSKI IZPITNI ROK

FILOZOFIJA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Petek, 27. avgust 2021

SPLOŠNA MATURA

IZPITNA POLA 1

Ocenjevalna shema za komentar besedila (0–22 točk)

Navedeni opisi v shemi ustrezajo večjemu delu komentarjev, vendar je treba upoštevati, da posamezni komentarji lahko vsebujejo lastnosti z različnih ravni. V takšnem primeru je treba presoditi, kateri element oziroma lastnost prevladuje v odgovoru kot celoti.

Točke	Merila
0–10	Odgovor ne zadošča
0	Popolnoma nerelevanten odgovor, če je že najti kaj relevantnega, gre za naključje. Očitno je, da kandidat dela ne pozna.
1–4	Odgovor je nerelevanten, toda v njem je kljub temu najti kakšen element razumevanja, ki je lahko posledica parafraze besedila ali poskusa odgovoriti na vprašanja. Očitno je, da kandidat dela ne pozna oziroma pozna le nekaj naključnih fragmentov.
5–7	Odgovor je kratek in fragmentaren, vendar vsebuje elemente, ki so povezani z obravnavanim besedilom. Največkrat gre za delce vednosti oziroma splošno obnavljanje celote dela in brez povezave z vprašanji iz navodil.
8–10	Komentar deloma že ima zaokroženo zgradbo, vendar v odgovoru prevladuje fragmentarnost; razvitih je nekaj ustreznih poudarkov, vendar je poznavanje dela zelo šibko, brez jasne navezave na vprašanja iz navodil, običajno je najti še veliko nerelevantnosti. Poznavanje dela ima resne pomanjkljivosti.
11–13	Zadostno
	Odgovor je že esejističnega tipa (zgradba, celovitost, zaključenost). Probleme, ki jih odpira odlomek, kandidat razume omejeno in površno, lahko tudi napačno. Kandidat le deloma ali tudi ne odgovori na vprašanja iz navodil, vendar se odgovor že nanaša na dani odlomek, lahko kot preprost opis filozofskega problema, lahko posredno kot obnova celotnega dela, najti pa je še precej nerelevantnosti. Kandidat uporabi nekaj ustreznih pojmov, vendar brez analize. Če kandidat poskuša z argumentacijo, je ta pomanjkljiva. Kandidat delo pomanjkljivo razume na najosnovnejši ravni.
14–16	Dobro, a omejeno
	Odgovor ima dobro strukturo in je brez večjih preskokov v izpeljavi. Kandidat odgovori na dana podvprašanja, morda ne na vsa enako izčrpno in relevantno. Poznavanje dela je brez večjih pomanjkljivosti in na osnovni ravni kandidat delo večinoma razume. Toda opisi in razlage so še slabo razviti; kandidat sicer poskuša analizirati nekatere pojme, morda vzpostavi nekaj povezav med njimi, vendar analizo pogosto nadomešča opis in povzemanje ali parafraziranje trditev iz komentiranega besedila. Kandidat delo pozna in vsebinsko odgovori na vprašanja.
17–19	Prav dobro, a z manjšimi pomanjkljivostmi
	Odgovor ima dobro strukturo, napake v izpeljavi so možne, a ne prevladujejo. Kandidat obširno odgovori na dana podvprašanja, iz česar je razvidno, da delo dobro pozna in razume; razlaga in argumentacija sta jasni in razumljivi, temeljni pojmi so opredeljeni. Še vedno je mogoče najti kako nerelevantnost in neutemeljeno trditev, še so mogoče nejasnosti, vendar pa so na tej ravni to bolj obrobne pomanjkljivosti. Kandidat delo dobro pozna ter v odgovorih dobro razloži in razčleni temeljne probleme odlomka in dela.
20–22	V glavnem odlično
	Naloga ima dobro strukturo, jasno in koherentno izpeljavo, skozi katero kandidat skladno in vsebinsko izčrpno odgovori na vsa dana podvprašanja. Značilni sta analiza pojmov in razvita pojmovna mreža. Kandidat ima zelo dober pregled nad celotnim delom in ga komentira s pojmovnim aparatom iz besedila. Lahko tudi vstopi v dialog z avtorjem dela ter razvije in utemelji svoja stališča. Avtorja morda tudi obravnava širše z vidika filozofske tradicije. Seveda je treba upoštevati starost kandidatov in dejstvo, da so se s filozofijo ukvarjali samo eno leto. Kandidat delo zelo dobro razume, temeljito odgovori na vsa podvprašanja in ponekod celo vstopi v dialog z avtorjem.

Dodatna navodila za komentar besedila

Gre samo za okvirna navodila, kandidat se sam odloči, kako bo strukturiral svoj komentar in kako bo razporedil odgovore na vprašanja.

Naloga	
1	<p>Platon: Država</p> <p>S filozofijo se bavijo ljudje, ki niso po naravi sposobni zanjo, saj ne posedujejo razumske duše. Ti jo spravljajo na slab glas. Vendar pravim filozofom ni mar ne za ljudi ne za obrekovanje, kajti ukvarjajo se z idejami in so jim podobni. Kandidat mora razložiti Platonovo teorijo idej. Na prvi pogled so sicer pravi filozofi neuporabni, a če bi jih država vzgojila, potem bi imeli dolžnost za nekaj časa se odtrgati od filozofije in ga nameniti vladanju, kajti prav ukvarjanje s filozofijo jih naredi za dobre vladarje, saj skozi spoznavanje, motrenje idej idejam tudi sami postanejo podobni, tj. dobri, pravični itd. in tako ravna tudi v praktičnem življenju, zasebno in javno kot oblastniki.</p>

Naloga	
2	<p>Aristotel: Nikomahova etika</p> <p>Aristotelova obravnava pravičnosti je večplastna. Prvi poudarek je pravičnost kot tisto, kar je v skladu z zakonitostjo in enakostjo, tisto, kar ohranja blaginjo v skupnosti. Pravičnost je neko dobro za druge, se odraža v odnosu do bližnjega. V tem smislu pravičnost ni samo del vrline, temveč obsega vso vrline. Razlika med pravičnostjo in vrline je po Aristotelu v tem, da se pravičnost odraža v odnosu do bližnjega (torej je poseben tip vrline), ko pa gre za zadržanje nasploh, gre za vrline. Pravičnost je tako podvrsta vrline. V ožjem pomenu ima pravičnost dve obliki: ena je v razdeljevanju (časti, bogastva, dobrin), in tu je pravičnost povezana z enakostjo, ta pa s sorazmerji in »zaslužnjem«. Vsakemu pripada, kar si je zaslužil. Druga oblika pravičnosti v ožjem pomenu besede je »izravnavaajoče« pravično: sodnik poskuša izenačiti s kaznijo in odvzeti krivično pridobljeni dobiček.</p>

Naloga	
3	<p>Descartes: Meditacije</p> <p>V odlomku Descartes dokazuje različnost duha in telesa. Če lahko najdemo neko lastnost duha, ki ni bistvena za obstoj telesa in telesu ne more pripadati, ter neko lastnost telesa, ki ne more pripadati duhu, smo dokazali, da sta duh in telo dve različni substanci. Descartes vzpostavi jasnost in razločnost spoznanja kot merilo resničnosti. Jasno je spoznanje, ki je pazljivemu umu navzoče in očitno, razločno pa tisto, ki je tako natančno in različno od vseh drugih, da vsebuje le to, kar je pazljivemu umu jasno. Ker jasnost in razločnost kažeta bistvenost, »čistost« neke lastnosti, jasnost in razločnost mišljenja (samozavedanja, cogita) in razsežnosti dokazuje, da oba atributa pripadata dvema različnima substancama. S tem Descartes dokaže dualizem duha in telesa in tega mora kandidat obravnavati v svojem komentarju.</p>

Naloga	
4	<p>Nietzsche: H genealogiji morale</p> <p>Nietzsche se v svoji razlagi izvora moralnih vrednot loči tako od angleških psihologov kot od svojega velikega učitelja Schopenhauerja. Od prvih se loči zato, ker ti izvor morale iščejo v nečem nezgodovinskem, od drugega pa, ker je zanj izvor morale instinkt sočutja, ki ga Nietzsche razume kot sinonimnega za gon po samoodpovedovanju oz. samozanikanju. Izvor morale so po Nietzscheju imenitniki, tj. tisti, ki izražajo življenjsko moč in z distance zrejo šibke ali tiste brez te moči. Postavljanje vrednosti vrednot pod vprašaj je drugo ime za Nietzschejevo prevrednotenje vseh vrednot, ki mu nujno predhodi razlaga nastanka morale, katere se avtor loti z genealoško metodo. Slednja pomen moralnih pojmov išče v njihovi zgodovinski pogojenosti: ne obstaja izvorni pomen, ki bi ga bilo potrebno odkriti, da bi prišli do resnice opazovanega pojava, temveč za vsak moralni pojem obstaja množstvo pomenov, ki so se skozi zgodovino nalagali v plasti in tako ustvarili večpomenski kompleks, v katerem so združeni vsi ti različni in včasih med sabo nezdržljivi pomeni. Nietzschejeva metoda tako poskuša voditi k uvidu, da so temeljne moralne kategorije spremenljive in ne absolutne, kar pomeni, da je tudi moralno vrednotenje mogoče spremeniti.</p>

IZPITNA POLA 2

Ocenjevalna shema za esej (0–22 točk)

Navedeni opisi v shemi ustrezajo večjemu delu esejev, vendar je treba upoštevati, da posamezni eseji lahko vsebujejo lastnosti z različnih ravni. V takšnem primeru je treba presoditi, kateri element oziroma lastnost prevladuje v eseju kot celoti.

Točke	Merila
0–10	Odgovor ne zadošča
0	Popolnoma nerelevanten odgovor, če je že najti kaj relevantnega, gre za naključje.
1–4	Odgovor je le skiciran, ne daje pomembnejših elementov, ki jih zahteva vprašanje, je fragmentaren in večinoma nerelevanten. Gre za postavljanje miselnih fragmentov enega ob drugega, ne pa za povezano besedilo. Poznavanja filozofskih vsebin, povezanih s problemom iz naslova, ni.
5–7	Odgovor je fragmentaren, vendar daljši, morda deloma zaokrožen, kandidat ne pozna filozofske problematike izbranega naslova, zato odgovarja s pomočjo zdravega razuma in splošne razgledanosti.
8–10	Odgovor je fragmentaren, če pa ima zaokroženo zgradbo, je polna miselnih preskokov. Poznavanje in razumevanje danega problema je zelo omejeno, običajno skrčeno na nekaj nerazvitih, zgolj navrženih relevantnih poudarkov, ki so obrobni in kombinirani s splošno razgledanostjo kandidata. Kandidat skorajda ne uporablja ustrezne filozofske terminologije. Njegove trditve so pogosto tudi nenatančne in napačne. Za odgovor je tipično obnavljanje drobcev najbolj elementarne snovi ter ponavljanje enega in istega.
11–13	Zadostno
	Gre za daljše in razmeroma celovito besedilo (meja ni trdna, a odgovori z manj kakor 600 besedami so večinoma prekratki za zadovoljivo obravnavo problema). Odgovor je esejističnega tipa (zgradba, celovitost, zaključenost), vendar sta uvod in/ali zaključek slabo razdelana, prisotni so tudi preskoki v izpeljavi. Problem, ki ga zastavlja vprašanje v naslovu, kandidat razume zelo poenostavljeno. Nerelevantnosti so še očitne, toda odgovor se že nanaša na vprašanje. Kandidat uporabi nekaj relevantnih pojmov, vendar jih ne analizira. Naloga je večinoma opisna, če pa kandidat argumentira, je argumentacija skromna, površna in pogosto nejasna; naloga kaže zgolj najbolj osnovno seznanjenost s filozofsko problematiko in omejeno razumevanje, uporabljena terminologija in jezik le delno ustrezata filozofski obravnavi problemov. Odgovor kot celota se opira na obnavljanje najbolj splošno znanih dejstev in argumentov, večkrat pa je najti tudi napačne trditve. Zato je odgovor le zelo poenostavljena predstavitev in rešitev problema. Se pa kandidat večinoma že giblje na najosnovnejši ravni razumevanja in razlage problema.
14–16	Dobro, a omejeno
	Odgovor ima najmanj 600 besed, njegova zgradba je dobra; uvod razloži ali vsaj nakaže problem, sklep se nanaša na problem, lahko je tudi izpeljan iz naloge. Razčlenjenost na odstavke je ustrezna, a lahko so prisotni preskoki v izpeljavi. Problem, ki ga zastavlja naslov, kandidat razume, kar mu omogoči pregled nad celoto odgovora. Uporablja osnovno in za problem večinoma relevantno filozofsko terminologijo. Vendar so pojmi največkrat uporabljeni kot samoumevni, njihova analiza je obrobna, prav tako povezanost z drugimi relevantnimi pojmi. Kandidat opis in razlago poskuša dopolniti z argumenti, vendar gre največkrat za obnovo le delno razumljenih argumentov. Kandidat pa se že zaveda, da je argumentacija pomemben del odgovora, zato predstavi več pogledov na problem. Esej izraža dobro seznanjenost z ustrezno filozofsko problematiko, kar se kaže v dovolj obširni predstavitvi posameznih pogledov, vendar jasno razumevanje danega problema, argumentacija in analiza relevantnih pojmov še nista v ospredju.

17–19	Prav dobro, a opazne pomanjkljivosti
	<p>Esejistična zgradba je dobra. Uvod razloži problem, sklep je praviloma izpeljan iz jedra, odstavki so smiselno zaokrožene celote, preskoki v izpeljavi so redki. Problem iz naslova kandidat dobro razume. Uporabljeni pojmi so skoraj zmeraj relevantni in zadoščajo za smiselno obravnavo problema, kandidat se zaveda nujnosti analize pojmov in argumentacije. Nasploh v eseju oboje prevladuje pred povzemanjem stališč. Argumentacija je večinoma dobra in je posledica samostojnega premisleka. Vendar so lahko nekateri argumenti še pomanjkljivi, nasprotna stališča in protiargumenti pa ponekod niso primerno ali pa sploh niso predstavljeni, nekateri temeljni pojmi so lahko predstavljeni kot samoumevni. Terminologija in jezikovno izražanje sta primerna.</p> <p>Iz odgovora je razvidna zelo dobra seznanjenost s filozofskimi problemi, tudi njihovo dobro razumevanje, čeprav je še mogoče zaslediti pomanjkljivosti v znanju, razumevanju in argumentaciji. Kandidat se že pretežno giblje na abstraktni ravni razmisleka in abstraktno večkrat povezuje s konkretnim.</p>
20–22	Zvečine odlično
	<p>Poglobljen in argumentiran odgovor na vprašanje z analizo pojmov in razvito pojmovno mrežo, z jasno in koherentno linijo argumentacije, ki upošteva tudi protiargumente. Uvod in zaključek sta jasna in jedrnata, z dobro formuliranim problemom oziroma njegovo rešitvijo. Izpeljave in utemeljitve so skladne in povsem jasne, odlomki so zaokrožene celote in so med seboj zelo dobro povezani. V naslovu zastavljeni problem kandidat poglobljeno razume, kar izrazi s poglobljeno analizo pojmov, bogato pojmovno mrežo, lahko pa se že zaveda meja svoje argumentacije (vendar to ni nujno). Včasih stopa v filozofski dialog z zagovorniki drugačnih stališč in kaže tudi osebni odnos do filozofskih problemov, kar je že plod samostojnega razmisleka. Esej kaže zelo dobro splošno seznanjenost s filozofskimi problemi in njihovo zelo dobro razumevanje. Terminologija in jezikovno izražanje sta bogata in ustrezna.</p> <p>Kandidat se že zanesljivo giblje na abstraktni ravni razmisleka in pogosto povezuje abstraktno s konkretnim. Esej še lahko ima kakšno pomanjkljivost, toda pri ocenjevanju je treba upoštevati starost kandidatov in dejstvo, da so se s filozofijo ukvarjali samo eno leto.</p>

Dodatna navodila za esej

Navodila so le okvirne smernice: kandidat lahko napiše vsebinsko povsem drugačen esej, če ga le smiselno poveže z naslovnim problemom.

Vprašanje stvarnosti

Naloga	
1	<p>Razpravljajte o trditvi: Svobodna volja je iluzija, saj vesolju in človekovi zavesti vladajo enaki zakoni.</p> <p>Trditev se nanaša na podpoglavje nujnost in svoboda. Kandidati se je lahko lotijo z vprašanjem: Ali se vse na svetu dogaja po zakonih nujnosti ali pa je prostor tudi za svobodo in naključje? Naslovna tema sicer zanika svobodno voljo in navija za pozicijo trdega determinizma. Kandidati lahko temo obravnavajo s pomočjo pozicij trdega determinizma, libertarizma in mehkega determinizma. Predstaviti in premisliti morajo vsaj dve stališči.</p>

Naloga	
2	<p>Razpravljajte o trditvi: Temeljno človekovo občutje v nesmiselnem svetu je tesnoba.</p> <p>Občutje tesnobe je pogosta tema v eksistencialistični misli. Dijaki naj bi analizirali pojem nesmisla in tesnobe – to lahko storijo v navezavi denimo na Sartrovo ali Heideggrovo filozofijo. Ob tem lahko razpravljajo o vprašanju, zakaj je prav tesnoba temeljno občutje in kako je povezana z izkustvom nesmisla, absurda (denimo pri Camusu) ter kaj to izkustvo še prinaša (pri Sartru zavedanje odgovornosti in svobode, pri Heideggerju pomiritev oz. spokojnost).</p>

Naloga	
3	<p>Razpravljajte o trditvi: Steherno gibanje, spreminjanje ali minevanje je zgolj iluzija, kar ni iluzija, je ena nespremenljiva in večna bitnost.</p> <p>Trditev se nanaša na podpoglavje temelji stvarnosti. Kandidati se lahko naslovne teze lotijo z vprašanjem, ali je mogoče pojavni svet zvesti na en sam temelj ali ne. Pojmi, ki jih lahko pri tem uporabijo, so bit, bivajoče, videz, resnica, sprememba in tudi dualizem/monizem, idealizem/materializem, počelo, pojav ipd. Pri tem seveda uvedejo dve nasprotni stališči in razloge zanj: npr. idealizem in materializem.</p>

Vprašanje spoznanja

Naloga	
4	<p>Razpravljajte o trditvi: Človek ne more spoznati samega sebe, saj se z vsakim korakom spoznavanja sam spreminja. Zato zanj velja, da samemu sebi nujno ostaja tujec.</p> <p>Spoznavaj samega sebe je imperativ za filozofijo že od Heraklita in Sokrata, vendar pa je v njem vsebovano tudi zavedanje, da gre pri tem za nekaj, česar ni mogoče pripeljati do konca. Enako je v eksistencializmu: človek mora svoje bistvo šele ustvariti, kar pomeni nedokončan proces samospreminjanja in preobrazb. Zato je mogoče reči, da človek v procesu spoznavanja sebe ostaja le delno spoznan in torej do neke mere sebi ostane tujec.</p>

Naloga	
5	<p>Razpravljajte o trditvi: Edina pot do gotovega spoznanja je radikalni dvom: samo tisto, v kar ni smiselno dvomiti, lahko imamo za resnično.</p> <p>K trditvi je mogoče pristopiti s pomočjo Descartesovega razmisleka iz začetnih odstavkov njegovih Meditacij, ko avtor vpelje in predstavi svojo metodo dvoma. Descartes s svojim razmišljanjem poskuša doseči gotovost, vendar je pripravljen sprejeti tudi nemožnost le-te in zavzeti stališče skepticizma. Analize naslovne trditve se zato kandidati lahko lotijo tudi tako, kot bi se je lotevali skeptiki, in se z njimi vprašajo, ali je sploh mogoče karkoli zagotovo vedeti.</p>

Naloga	
6	<p>Razpravljajte o trditvi: Brez pomoči izkustva ne more naš razum prav ničesar vedeti o stvarnem obstoju nečesa oziroma o dejstvih.</p> <p>Trditev se nanaša na podpoglavje utemeljevanje spoznanja, čeprav jo je mogoče interpretirati tudi drugače, denimo kot vprašanje o plodnosti in mejah skepticizma. Od kandidatov se pričakuje, da bodo trditev premislili s pomočjo opozicije med racionalizmom in empirizmom in pri tem pokazali težave obeh pozicij. Pojmi, s katerimi si lahko kandidati pomagajo pri premisleku, so: videz/resnica, a priori a posteriori, čustva, čuti/razum, empirično/racionalno, verifikacija/falzifikacija, zaznava (percepcija), razum in njegove meje, dvom, izkustvo ...</p>

Vprašanje morale

Naloga	
7	<p>Razpravljajte o trditvi: Ko se sprašujemo o tem, kaj narediti, da bomo ravnali prav, se ne bi smeli osredotočiti na vprašanje, ali nas bo nameravano dejanje osrečilo. Osredotočiti bi se morali na to, ali bo dejanje storjeno iz dolžnosti.</p> <p>Vprašanje srečnosti za nekatere filozofe v razmišljanju o tem, kako bi morali ravnati, da bi bila naša ravnanja moralna, nima posebnega pomena. Tako Kant srečnost povsem izključi iz razmisleka o moralnem delovanju. Srečnost je namreč tisto, kar iščemo gnani z motivi samoljubja. Dejanje, storjeno iz dolžnosti, pa je lahko celo takšno, da posamezniku prinese pogubo (kot jo je npr. Antigoni). Od dijakov se pričakuje, da bodo pojasnili, kaj pomeni, da je dejanje storjeno iz dolžnosti, in kakšno je razmerje med takšnim delovanjem in iskanjem sreče.</p>

Naloga	
8	<p>Razpravljajte o trditvi: V življenju ne bomo uživali in ne bomo srečni, če ne bomo živeli razumno.</p> <p>Trditev se nanaša na utemeljevanje moralnih načel. Povzema epikurejsko hedonistično stališče, ki si prizadeva za življenje, v katerem se bomo čim manj vznemirjali. Takšno življenje je s tega stališča tudi dobro življenje, kar pomeni, da lahko kandidati esej zasnujejo s pomočjo vprašanja, kaj dobro življenje sploh je in ali je epikurejski odgovor zadovoljiv. Pojmi, s katerimi si lahko pomagajo kandidati, so ataraksija, hedonizem, a tudi utilitarizem in evdajmonija. Slednje pomeni, da je mogoče esej zasnovati tudi kot razpravo o utemeljevanju moralnih načel in kot razpravo o vprašanju srečnega življenja.</p>

Naloga	
9	<p>Razpravljajte o trditvi: Ne obstaja nobena razlika med naslednjima sodbama: »Čokolada je boljša od vanilje.« »Poštenost je boljša od nepoštenosti.«</p> <p>Ali so moralne sodbe zgolj izraz naših okusov oziroma preferenc ali pa izražajo nekaj, kar je neodvisno od naravnosti in hotenj posameznikov? Kandidati naj bi v svojem eseju pojasnili razliko med dvema vrstama utemeljitev morale: eno od teh lahko imenujemo moralni subjektivizem, drugo pa objektivizem ali univerzalizem. Pri obravnavi prvega lahko vključimo npr. Bertranda Russella, pri premisleku drugega pa denimo Kanta.</p>

Posameznik in skupnost

Naloga	
10	<p>Razpravljajte o trditvi: Ljudje nismo po naravi niti zgolj sebični niti zgolj altruistični. Kakšni smo, je v veliki meri odvisno tudi od vrste politične ureditve, v kateri živimo.</p> <p>Razmerje med človekovo naravo in vrsto družbene ureditve, ki bi bila najboljša za človekovo dobrobit, je bilo v jedru razprav teoretikov družbene pogodbe. Nekateri avtorji so tako menili, da ljudje potrebujemo močno oblast, saj le kot takšna lahko preprečuje vojno vseh proti vsem – ljudje naj bi bili po naravi nagnjeni k sebičnosti. Drugi so imeli o človeški naravi manj pesimistično mnenje, a so vseeno ljudem pripisovali nekatere danosti, ki naj bi utemeljevale določen tip politične ureditve. Trditev nasprotuje sami temeljni ideji, da obstaja nekaj takšnega, kar bi lahko pojmovali kot že izdelano človekovo naravo. Ta je nekaj, kar se udejanji šele v družbenem življenju ljudi (kar je na neki način trdil tudi Aristotel).</p>

Naloga	
11	Razpravljajte o trditvi: Temeljno merilo pravičnosti države je, v kolikšni meri zagotavlja javni interes oziroma interes vseh državljanov.
	Trditev se nanaša na več podpoglavij. Vprašuje o mejah oblasti, svobodi in pravičnosti ter zakonu. Od kandidatov se pričakuje razmislek o vprašanju, do katere mere je mogoče povezati pravičnost in skupni interes, ki je forma enakosti. Naslovna trditev prinaša liberalno stališče, ki zagovarja politiko svobode in enakosti možnosti vseh državljanov. Relevantni pojmi so: družbena pogodba, enakost, zakon, liberalizem, libertarizem, socializem, svoboda (pozitivna/negativna) ...

Naloga	
12	Razpravljajte o trditvi: So področja, kjer oblast nima kaj početi, razen tega, da štiti ta področja pred posegi oblasti.
	Trditev se nanaša na podpoglavje zakon in svoboda. Od kandidatov se pričakuje razmislek o vlogi države kot zaščitnice pravic in svoboščin državljanov pred državo samo. Razvijajo lahko razliko med javnim in zasebnim, pri čemer javno varuje zasebno. Prav tako lahko opozorijo na problem, da je sodobna država prevzela veliko večjo odgovornost do državljanov, zaradi česar se zdi, da lahko bolj posega v njihove zasebne odločitve.

Filozofija religije

Naloga	
13	Razpravljajte o trditvi: Samo mistično izkustvo je lahko dokaz za božje bivanje. Vendar je povsem subjektivno in neupovedljivo.
	Eden od problemov, ki ga odpira naslovna trditev, je naslednji: kako lahko nekaj povsem subjektivnega in neupovedljivega velja kot dokaz? Ta bi bil namreč veljaven samo za nekoga, ki je sam pridobil takšno izkustvo, za druge pa bi bilo povsem brez veljave. Od kandidatov se pričakuje, da bodo analizirali pojem mističnega izkustva in svoje razmišljanje morda umestili v širši kontekst razprav o dokazovanju božjega obstoja.

Naloga	
14	Razpravljajte o trditvi: Prav nič bolj smiselno ni trditi, da je Bog modre ali zelene barve, kot trditi, da je pravičen ali nepravičen. (Voltaire)
	Trditev se nanaša na podtemo govor o Bogu. Od kandidatov se pričakuje, da bodo premislili tri možne vrste govora o Bogu.

Naloga	
15	Razpravljajte o trditvi: Ni res, da je človek nastal po božji podobi. Drži ravno nasprotno: Bog je nastal po človekovi podobi.
	Trditev izhaja s stališča kritike religije, kot jo najdemo pri mislecih, kot so: Feuerbach, Nietzsche in Freud. Pri vseh treh je Bog projekcija podobe, ki jo je ustvaril človek in ki izhaja bodisi iz njegovega psihološkega ustroja (kot pri Freudu in deloma pri Feuerbachu) bodisi iz evolucije kulture oz. civilizacije (kot pri Nietzscheju). Od kandidatov se pričakuje, da vpeljejo vsaj dve poziciji, s katerih bodo analizirali dano trditev.